

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

No5(5)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 556 sahifa,
22-may, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Matematika fanini o'qitishda kommunikativ va ijtimoiy-psixologik yondashuvlar	10
<i>Esonturdiyev Mamatqobil Nurmatovich</i>	
Geografik axborot tizimlari (GAT) texnologiyalari asosida bo'lajak geografiya o'qituvchilarining innovatsion kompetentligini rivojlantirish metodikasi	13
<i>Bahromova Muhayyo Imomqul qizi</i>	
Geografiya ta'limida sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishning nazariy-metodik asoslari	18
<i>Tuyg'unov Murodjon Salimqul o'g'li</i>	
Biologiyani o'qitishda belgili-ramziy ko'rgazmalilik vositalaridan foydalanishning o'quvchilarning tadqiqotchilik faoliyatini rivojlantirishdagi roli	22
<i>Azimov I. T., Daminova F. A.</i>	
PISA 2025 doirasida raqamli ta'lim kompetensiyalarini baholashning innovatsion mexanizmlari	25
<i>Doniyorov Muxiddin Normamatovich, Ishanov Almat Adilxanovich</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining tabiiy savodxonligini oshirishda zamonaviy pedagogik vositalarni qo'llash	28
<i>Abdunazarov Bobir Normurodovich</i>	
Raqamli ta'lim resurslari asosida kredit-modul tizimida talabalarning o'quv faoliyatini takomillashtirish	32
<i>Jumayeva Ra'no To'ychi qizi</i>	
Oila va maktab integratsiyasining shaxs kamolotiga ta'siri	36
<i>Rasulova Dildora Shuhratovna, Raxmatova Zulxumor Alimovna</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda kreativ kompetensiyani shakllantirishning zamonaviy pedagogik mexanizmlari va uning ijtimoiy ahamiyati	40
<i>Sultanova Sahobar Ravshanbekovna</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ekologik tarbiyani shakllantirishda tabiiy fanning o'rni	43
<i>G'afforova Zarnigor Abdumo'min qizi</i>	
Umumiy o'rta ta'limda o'qituvchi va ota-onalar ijtimoiy hamkorligini rivojlantirish	47
<i>Xalikova Zaxro Mirshadmanovna, Xolbo'tayev Muzaffar Odilovich, Bozorova Xadicha Javlon qizi</i>	
Nutqida kechikish kuzatiladigan bolalarda nutqni qo'l va barmoq motorikasini rivojlantiruvchi o'yinlar orqali shakllantirish	51
<i>Ne'matova Hilola Ikrom qizi, Ahmadova Fotima Adizovna</i>	
Taym menejment asosida bo'lajak o'qituvchilarda liderlik fazilatlarini rivojlantirish	55
<i>Soliyeva Ruxsora Sharobiddin qizi</i>	
Sun'iy intellekt va NLP texnologiyalari asosida elektron ta'lim muhitida talabalarning mustaqil ta'lim kompetensiyalarini rivojlantirish	58
<i>Otakishiyeva Gulshano Abdalaziz qizi</i>	
Pedagogik kvalimetriya asosida bo'lajak o'qituvchilarning diagnostik madaniyatini shakllantirishning nazariy asoslari	61
<i>G'aniyeva Muattarxon Nodirbek qizi</i>	
Образовательные технологии с учётом восприятия цвета: психологические и методические аспекты	64
<i>Имамова Хурият Эргаш кизи</i>	
Yosh erkin kurashchilarda chidamlilikni rivojlantirish metodikasini takomillashtirish	69
<i>Ergashov Qaxramonjon Asqarovich</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini mantiqiy masalalar yechishga o'rgatish usullari	76
<i>G'iyosova Dilovar Orif qizi</i>	
Haykaltaroshlik fanining metodik qo'llanilishi	80
<i>Qodirov Bobirjon Botirjonovich</i>	
Ijtimoiy xavf ostidagi bolalarni qo'llab-quvvatlashning jahon tajribasi va psixologik-pedagogik asoslari	85
<i>Manzura Qosmuratova</i>	

Jahonda art-biznes klasterlarining ahamiyati va rivojlanish tuzilmasi.....	89
<i>A. S. Umarov</i>	
Автоматизация решения сложных математических задач графическим методом для углублённого изучения математики в школе	92
<i>Эргашев Серожиддин Султонмуродович, Маматов Исломбек Ильесович</i>	
Pedagogika darslarida raqamli va onlayn didaktik o'yinlardan foydalanish.....	97
<i>Qodirova Feruzaxon Abdiyaminovna</i>	
Sun'iy intellekt va tanqidiy fikrlashning kognitiv-konseptual komponenti va uni rivojlantirish metodikasi	102
<i>Sobirova Munavvarxon Qaxramonjon qizi</i>	
Media savodxonlik va axborot madaniyati fanida sun'iy intellekt savodxonligini rivojlantirishning pedagogik-metodik asoslari	106
<i>Ermatov Sherzodbek Latipjonovich, Mirzayev Akramjon O'ktamjonovich</i>	
Adabiy ta'limda kompetensiyaviy yondashuv	111
<i>To'ychiyeva Mahfuza Umarkulovna, Islomova Shalola Ismoil qizi</i>	
Comparative Study of Passive Constructions in English and Their Translation Into Uzbek.....	117
<i>Elmirzayeva Maftuna Dusmurod qizi, Mustafoyeva Nigina Shuhrat qizi</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirish orqali pedagogik mas'uliyatni shakllantirishning dolzarb muammolari	122
<i>Botirova Odinaxon Abdumutalib qizi</i>	
Oliy ta'lim muassasalarida mustaqil ta'limni tashkil etishning pedagogik modeli va metodik asoslari	126
<i>Haytbayeva S. R.</i>	
Imkoniyati cheklangan bolalarni psixologik qo'llab-quvvatlash orqali intellektual imkoniyatlarini ro'yobga chiqarish imkoniyatlari.....	131
<i>Kadirova Nigora Saxibjanovna</i>	
Bo'lajak maktabgacha ta'lim mutaxassislarini dual ta'lim asosida kasbiy faoliyatga tayyorlashning nazariy asoslari.....	134
<i>Samiyeva Zuleyxa Uktamovna</i>	
Insonlar orasidagi munosabatlarda noverbal muloqotning komponentlarining ko'rinishlari	139
<i>Soliyev Farxodjon Sodikovich, Karimov Jahongirjon Murodjon o'g'li</i>	
Virtual texnologiyalar vositasida texnika fanlarini o'qitish mazmunini innovatsion rivojlantirish	145
<i>Yuldasheva Dilorom Husniddin qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida suzish mashg'ulotlarini tashkil etish texnologiyasi.....	150
<i>Toshpulatova Aziza Toyirovna</i>	
Harbiy xizmatchilarda kreativ tafakkurni rivojlantirishning pedagogik va psixologik asoslari	155
<i>Tursunov Shaxzod Ramazonovich, Mansurov Sardorbek Sirojiddin o'g'li</i>	
O'qituvchilar ruhiy salomatligini saqlashning amaliy strategiyalari	159
<i>Begmatov Raximkul Olimovich</i>	
Ona tili darslarida analitik faoliyatni tashkil etish imkoniyatlari	164
<i>Narziyeva Mastura Sunnatovna</i>	
Maktabgacha ta'limda Project-Based learning texnologiyasi asosida tarbiyalanuvchilarning kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari	168
<i>Kubayeva Mavluda, Po'latova Gullola Ravshan qizi</i>	
Talabalarda iqtisodiy savodxonlikni shakllantirishning pedagogik shart-sharoitlari	173
<i>Qo'chqorov Nodir Bozorovich</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini baholash jarayonida foydalaniladigan texnologiyalar va vositalar	178
<i>A'zamqulova Zilola Sunnat qizi</i>	
Raqamli ta'lim muhitida kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishning didaktik asoslari.....	183
<i>Isaboyeva Dilyora Zokirjon qizi</i>	
Kimyo fanining tarixiy rivojlanishida metodologik yondashuvlar	187
<i>Begamov Shaxzod To'liqin o'g'li</i>	
Sport bilan shug'ullanishda qo'l va oyoq motorikalarini rivojlantirish mezonlari	190
<i>Imomov Asliddin Abdurazoqovich, Sattarov Qarshiboy Narqulovich</i>	

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

O'zbek va ingliz tillarida zamon kategoriyasining qiyosiy tahlili.....	194
<i>Xudoyberdiyeva Dilfuza Alisher qizi</i>	
Hayot faoliyati xavfsizligi fani o'qituvchisining kasbiy kompetentligi va rejalashtirish faoliyati.....	198
<i>Maxmudov Baxtiyor Xayrullayevich</i>	
Dizartriyali bolalarda motorikani rivojlantirish – nutqni rivojlantirishning asosiy omili	202
<i>Mamatova Muzayyana Batirovna</i>	
Expression of Lexical Economy in English and Uzbek Through Stylistic Means	205
<i>Omonov Baxtiyor Uktamovich</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ijodiy qobiliyatni shakllantirish.....	208
<i>Abrorxonova Kamolaxon Abrorxon qizi, Xamzayeva Sunbula Jasurovna</i>	
Xushmuomalalik strategiyalarining ijtimoiy vazifalari.....	212
<i>Alieva Navruza Xabibullayevna, Azizova Sanobarxon Valijon qizi</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida shaxslilik sifatlarining kasbiy rivojlanishdagi psixologik ahamiyati	216
<i>Dusmetova Maksuda Matnazarovna</i>	
Maktabgacha ta'lim jarayonida bo'lajak tarbiyachilarning ilustrativ yondashuv asosida kreativ va variativ faoliyat olib borish usullari va yo'llari.....	221
<i>Egamberdiyeva Madina Sharif qizi</i>	
Pragmatic Functions in Neurolinguistic Communication	224
<i>Fayziyeva Parvina</i>	
Sahro gavhari: ruslar istilosigacha bo'lgan davrda Xiva me'morchiligi tarixi	227
<i>Islomjon Xoljigitovich Mirzakulov</i>	
Moslashuvning psixologik mexanizmlari: ta'lim muhiti sharoitida shaxsning adaptatsiyasi.....	235
<i>Jaynarova Sayyora Isoqul qizi, Nuraliyeva Nasiba</i>	
Onalik psixologiyasi va o'rganishning nazariy jihatlari.....	238
<i>Kasimova Xulkar Atabayevna</i>	
Spheres of Language Use.....	243
<i>Kumakbayeva Gulbanu Kuntuarovna</i>	
Bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarida kreativ tafakkurni rivojlantirishda nostandart topshiriqlar metodikasi.....	246
<i>Muxammadiyeva Dinora Tursunpulatovna</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida kasbiy-axloqiy qadriyatlarni shakllantirishning pedagogik mexanizmlari va didaktik tamoyillari.....	251
<i>N. Jurayev</i>	
Dunyo bolalari huquqlarini himoya qilish: global muammolar, tizimli kamchiliklar va tanqidiy tahlil	255
<i>Nargiza Ergasheva</i>	
Talabalarining dasturlashga oid agoritmik fikrlashini rivojlantirish orqali innovatsion faoliyatga tayyorlash usuli	259
<i>Orziqulova Barchinoy Ixtiyor qizi</i>	
Talabalarda o'z-o'zini boshqarish qobiliyatining tuzilmasi va psixologik komponentlari (motivatsion, kognitiv, irodaviy, emotsional-regulyativ komponentlar)	264
<i>Otabekova Nargiza Avazbek qizi</i>	
O'zbek va ingliz tillaridagi metaforalarda til va madaniyat uyg'unligi.....	269
<i>Rasulova Munajat Akmaljonovna</i>	
Limitlar nazariyasini kompyuter imitatsion modellar vositasida o'qitish metodikasi.....	273
<i>Safarov Abbas Abdurasul o'g'li</i>	
Ijtimoiy hamkorlik – barkamol avlodni tarbiyalash poydevori.....	278
<i>Sharipova Gulruxsor Nurkabilovna</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda kreativ kompetensiyani shakllantirishning zamonaviy pedagogik mexanizmlari va uning ijtimoiy ahamiyati.....	282
<i>Sultanova Sahobar Ravshanbekovna</i>	
Badiiy gimnastika mashg'ulotlarida innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanish	285
<i>Tuxtayeva Azizabonu Abdurasulovna</i>	

Matematika fanini o'zlashtirishda boshlang'ich sinf o'quvchilarining semiotik yondashuvini shakllantirish ...	289
<i>Xayrullayev Ismatulla Nurullayevich</i>	
Pedagogik qadriyatlar asosida o'quvchilarni tarbiyalash mexanizmlarini takomillashtirish	293
<i>Xoliqova Inobatxon Bo'ri qizi</i>	
Umumta'lim maktabida elektron axborot-ta'lim resurslari.....	296
<i>Xolmurodov Shuxrat Okboevich, Norqobilov Hakimbek Nuriddin o'g'li</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolaning kreativligini shakllantirishda innovatsion muhit	300
<i>Xonnazarova Gulasal Yusuf qizi</i>	
Ta'lim tizimida sinf rahbari faoliyatining joriy etilishining tarixiy asoslari va zamonaviy ko'rinishlari	303
<i>Xusenova Sadoqat Botirovna</i>	
Искусственный интеллект в методике преподавания русского языка: адаптивная обратная связь и развитие коммуникативной компетенции.....	308
<i>Джалилова Феруза Намазовна</i>	
Образовательные технологии с учётом восприятия цвета: психологические и методические аспекты.....	312
<i>Имамова Хурият Эргаш кизи</i>	
Межкультурный диалог как инструмент воспитания гармоничной личности в школе	317
<i>Махмудхожаев Ориф Бахтиёрович</i>	
Психологические факторы успешности профессионального обучения студентов.....	319
<i>Рахимходжаева В. С.</i>	
Специфика восприятия окружающего мира в лирике Афанасия Фета.....	325
<i>Татьяна Викторовна Половинкина</i>	
Анализ разработки женских коллекций с использованием стилистических и конструктивных особенностей ретро-моды	329
<i>Абдурахманова Н., Рахматуллаева У. С.</i>	
Использование современных образовательных технологий в начальной школе как средство развития познавательной активности учащихся	333
<i>Фазилова Гулчехра Ахмедовна</i>	
Nyuman (Newman) xatolar tahlili modelining geometrik isbotlash ko'nikmalarini shakllantirishdagi ahamiyati.....	337
<i>Davletov Davronbek Egamberganovich</i>	
"Informatika" fani mavzularini taksonomik yondashuv asosida o'qitish	343
<i>Axrarov Baxtiyor Sagdullayevich</i>	
O'qituvchi faoliyatida pedagogik texnologiyalarni samarali qo'llash metodikasi.....	347
<i>Xomidjonov Abrorjon Olimjon o'g'li</i>	
Rus-o'zbek tarjimashunosligining zamonaviy tendensiyalari.....	351
<i>Kudratov Kamoljon Islomovich</i>	
Kompyuterga qaramlikning o'smirlarga ta'siri va uning psixologik oqibatlari.....	356
<i>Kushakova Nargiza Islambayevna, Ergasheva Sarvinoz Shavqiddin qizi</i>	
Musiqaning neyropsixologik rivojlanish va ta'lim jarayonidagi ahamiyati	360
<i>Xikmatova Shohida Xikmatovna</i>	
Innovatsion yondashuv asosida inklyuziv ta'lim o'quvchilarining yozma nutqini rivojlantirish	364
<i>Alimardanova Sitara Ikrom qizi</i>	
Comparative and Conceptological Trends in Linguoculturology	367
<i>Ablakulov Ilkhom</i>	
Boshlang'ich ta'limda kreativ ta'lim muhitini rivojlantirish asosida o'quvchilarning muammolarni hal qilish ko'nikmalarini shakllantirish	370
<i>Abdullayeva Ujalg'as</i>	
Rivojlangan mamlakatlar ta'lim tizimida talabalarni kasbiy faoliyatga tayyorlashda sun'iy intellektdan foydalanish usullari.....	373
<i>Aglamova Shahzoda Sobirovna</i>	

MUNDARIJA	СОДЕРЖАНИЕ	CONTENTS
		Bokschi qizlar texnik harakatlarining kinematik ko'rsatkichlar asosida takomillashtirish metodikasi 378 <i>Axmedov Latifjon G'ayrat o'g'li</i>
		O'quv jarayonida formativ baholashning evolyutsion-xronologik tahlili 383 <i>Davidova Dilnoza Tadjibayevna</i>
		Oliy ta'limda "Smart Education" texnologiyalaridan foydalanishning samaradorligi 388 <i>Dilrabo Amriddinova, Abdulxalilova Surayyo Ahad qizi</i>
		Zamonaviy ta'lim sharoitida boshlang'ich sinf o'qituvchilarini baholash kompetensiyalarini rivojlantirishning psixologik-pedagogik xususiyatlari 392 <i>Majidova Hilola Eshquvat qizi</i>
		Sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish madaniyatini shakllantirish usullari 396 <i>Mamatova Fazilat Ixtiyorovna, Xolmirzayeva Zebo Ravshan qizi</i>
		Jismoniy tarbiya o'qituvchilarini sport marketologi faoliyatiga tayyorlashning zarurati 402 <i>Samatov Javlonbek Abdukayumovich</i>
		O'zbekiston maktabgacha ta'lim tizimida strategik boshqaruvni takomillashtirish 406 <i>Saydullayeva Nargis</i>
		Integrating Literary Texts Into Early Foreign Language Education: A Mixed-Methods Investigation of Lexical, Cognitive, and Affective Outcomes in Primary Classrooms 410 <i>Shukurova Zamira Shodiyevna</i>
		Fizika fanini o'qitishda formativ baholash asosida tanqidiy fikrlashni rivojlantirishning metodik modeli 416 <i>Sobirov Avazbek Anvarovich</i>
		Maktabgacha yoshdagi bolalarning kichik motorikasini rivojlantirishda o'yinning ahamiyati va individual yondashuv 421 <i>Norboyeva Laylo Sapar qizi</i>
		Психологические особенности проявления творческих способностей у подростков, воспитывающихся в бикарьерных семьях 425 <i>Ишбобоева Гулбарчин Рустамовна</i>
		Maktabgacha yoshdagi bolalarga chet tilini vizual materiallar vositasida o'rgatishni takomillashtirish 433 <i>Olimova Shahlo Bahodir qizi, Inomova Mahliyo Yusuf qizi</i>
		Boshlang'ich sinf o'quvchilarida nutqiy kompetensiyani rivojlantirish metodikasining hozirgi holati va muammolari 439 <i>Diyoraxon To'htanazarova Zokir qizi</i>
		Turkiy xalqlarning an'anaviy sport o'yinlariga yil fasllaridagi o'zgarishlarning ta'siri 443 <i>Qodirova Xalimaxon Nurmuhammad qizi</i>
		Нововведения в шкале стоимости элементов и коэффициентах компонентов программы ISU на 2026 год 447 <i>Федорова Светлана Вячеславовна</i>
		Ingliz tilidagi conjunctionlarning grammatik tasnifi va sintaktik vazifalari hamda ESP darslarida ularni o'rgatishning kommunikativ va kontekstual usullari 451 <i>Mahammadiyeva Mashxura Maxmur qizi</i>
		Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida lisoniy tahlil ko'nikmalarini shakllantirishning zamonaviy metodikasi 456 <i>Yo'ldashova Dilso'z Umar qizi</i>
		Voleybolchilarning sakrovchanlik ko'nikmalarini shakllantirishda harakatli o'yinlarning ahamiyati 461 <i>Artikov Xayrulla Baxtiyarovich</i>
		Effectiveness of Personalized Studying via Artificial Intelligence in Teaching English as a Second Language to Non-Native Speakers 465 <i>Irzakulova Raykhon</i>
		Texnologik ta'limda mustaqil ta'limni rivojlantirish yo'llari 469 <i>Yaxshiboyev Temur-Malik Erkin o'g'li, Jonuzoqova Charos Ziyodulla qizi</i>
		Maktabgacha yoshdagi bolalarda zamonaviy o'yin vositalarining aqliy va ruhiy rivojlanishga ta'siri 474 <i>Abduxamidova Dilorom Abdumuminovna</i>

Nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarida pedagog kadrlar salohiyatini boshqarishning zamonaviy yondashuvlari tahlili	479
Mamatqulova Shohsanam Dilshodovna	
Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarini mustaqil ta'limni tashkil qilishga o'rgatishning pedagogik asoslari	485
Xamdamov Usmon Ergashevich	
Boshlang'ich ta'limda ona tili darslarini innovatsion texnologiyalar asosida tashkil qilish masalasi	490
Adizova Nodira Baxtiyorovna, Ibotova Shahnoza Shuxrat qizi	
Malaka oshirish tizimida sifat menejmenti: "sun'iy intellekt" va "boshqaruv mexanizmi" tushunchalarining ierarxik bog'liqligi.....	494
Allanazarova Maftuna Qobul qizi	
"Uglevodorodlar" bo'limini o'qitishni axborot kommunikatsion texnologiyalar vositasida takomillashtirish metodikasi (umumiy o'rta ta'lim maktablari 10-sinflar o'quvchilari misolida)	498
Babajanova Nilufar Pirnafas qizi	
Axborot texnologiyalari vositasida bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy-kommunikativ ko'nikmalarini shakllantirish darajasini baholash mezonlari va ko'rsatkichlari.....	506
Junaydullayev Oxunjon Kaxorjon o'g'li	
Bo'lajak o'qituvchilarni aralash ta'lim texnologiyalaridan foydalanishga tayyorlashning pedagogik xususiyatlari va tarkibiy komponentlari	510
Kabirova Zarifa Muqaddamovna	
Maktabgacha ta'limda qoraqalpoq ertaklari orqali bolalar tilini rivojlantirishning kognitiv asoslari	516
Matjanova Gulzada Annabayevna	
Issiq sharoitiga marafonchilar va futbolchilarning fiziologik moslashuvi xususiyatlari	520
Nurbayev Baxtiyor Shirinovich	
Xorijlik talabalarning tinglab tushunishdagi qiyinchiliklarini metakognitiv strategiyalar orqali bartaraf etish ..	524
Odiljonova Nilufarxon Avduvahob qizi	
O'qituvchilarda kasbiy so'nish va psixologik stress holatlarini keltirib chiqaruvchi psixologik-pedagogik omillar	528
Usmonov Salaxdin Alikulovich, Ortiqova Malika Odiljon qizi, Xolbekova Dinora Faxriddin qizi	
Umumta'lim maktablarida texnologik kompetensiyalarni rivojlantirishning amaldagi holati va metodik muammolari	533
Qurbonmurotov Eldor Abdusaidovich	
Talabalarni kasbiy faoliyatga tayyorlashda raqamli texnologiyalar va ularning imkoniyatlari	538
Xujaniyozova G. S.	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijtimoiy ongillik darajasini baholash mezonlari va ko'rsatkichlari (oilaviy muhit misolida)	543
Yakubov Odiljon Tolibjon o'g'li	
Raqamli texnologiyalar davrida o'zbek tilining qo'llanilish istiqbollari	549
Yuldasheva Dilnoza Bekmurodovna	
Обучение образованию и употреблению форм числа имён существительных в школьном курсе русского языка	553
Идиева Гульмира Изомовна	

TURKIY XALQLARNING AN'ANAVIY SPORT O'YINLARIGA YIL FASLLARIDAGI O'ZGARISHLARNING TA'SIRI

Qodirova Xalimaxon Nurmuhammad qizi

Qori Niyoziy nomidagi Tarbiya pedagogikasi milliy instituti doktranti,
PhD, dotsent

Annotatsiya: Ushbu maqolada yil fasllaridagi iqlimiy va tabiiy o'zgarishlarning turkiy xalqlarning an'anaviy sport o'yinlariga ta'siri tahlil etilgan. Jumladan, global iqlim o'zgarishi, ekologik muammolar, mavsumiy keskinliklar hamda atrof-muhitdagi o'zgarishlarning an'anaviy sport o'yinlarining davomiyligi va rivojlanishiga ko'rsatayotgan ta'siri yoritilgan. Shuningdek, BMT, COP29 hamda Turkiy davlatlar tashkiloti sammitlarida ekologik barqarorlik va atrof-muhit muhofazasi masalalariga qaratilayotgan e'tibor tahlil qilinib, turkiy xalqlarning milliy sport o'yinlaridan biri bo'lgan uloq-ko'pkari o'yinining yil fasllari va ekologik omillar sababli o'tkazilish jarayonidagi murakkabliklar yuzasidan ilmiy fikr-mulohazalar bayon etilgan.

Kalit so'zlar: turkiy xalqlar, an'anaviy sport o'yinlari, mavsumiy sport o'yinlari, yil fasllari, iqlim o'zgarishi, ekologik muammolar, atrof-muhit muhofazasi, ko'pkari, mavsumiy o'zgarishlar.

Abstract: This article analyzes the impact of climatic and natural changes across different seasons on the traditional sports games of Turkic peoples. In particular, it examines the effects of global climate change, environmental issues, seasonal fluctuations, and environmental transformations on the continuity and development of traditional sports games. It also analyzes the attention given to environmental sustainability and environmental protection issues at UN, COP29, and Organization of Turkic States summits, and presents scholarly reflections on the difficulties of organizing the national sport of Turkic peoples – uloq-kokpar – due to seasonal and environmental factors.

Key words: Turkic peoples, traditional sports games, seasonal sports games, seasons, climate change, environmental problems, environmental protection, kokpar, seasonal changes.

Аннотация: В данной статье анализируется влияние климатических и природных изменений в разные времена года на традиционные спортивные игры тюркских народов. В частности, освещается воздействие глобального изменения климата, экологических проблем, сезонных колебаний и изменений окружающей среды на продолжительность и развитие традиционных спортивных игр. Также проводится анализ внимания, уделяемого вопросам экологической устойчивости и охраны окружающей среды на саммитах ООН, COP29 и Организации тюркских государств, и представлены научные рассуждения о сложностях проведения национальной спортивной игры тюркских народов – улак-кокпары – в зависимости от сезонных и экологических факторов.

Ключевые слова: тюркские народы, традиционные спортивные игры, сезонные спортивные игры, времена года, изменение климата, экологические проблемы, охрана окружающей среды, кокпар, сезонные изменения.

KIRISH

Dunyo yaralganidan to bugungi kungacha ko'plab ekologik muammolarga duch keldi. Ba'zilariga yechim topildi, ba'zilarining ustida esa hanuzgacha izlanishlar olib borilmoqda. Iqlim o'zgarishlari o'z navbatida turkiy xalqlarning an'anaviy sport o'yinlariga ham salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Ayniqsa, mavsumiy sport o'yinlari yil fasllaridagi o'zgarishlar natijasida asta-sekin yo'qolib borish xavfi ostida qolmoqda.

Bugungi kunda global iqlim o'zgarishi, tabiat muvozanatining buzilishi hamda fasllarning odatiy tartibda kechmasligi milliy qadriyatlar va xalq o'yinlariga ham o'z ta'sirini o'tkazmoqda. Turkiy xalqlarning asrlar davomida shakllangan an'anaviy sport o'yinlari ma'lum fasl va tabiiy sharoit bilan chambarchas bog'liq bo'lib, ob-havodagi keskin o'zgarishlar ularning o'tkazilishiga to'sqinlik qilmoqda.

Mazkur mavzuning dolzarbligi shundaki, iqlim o'zgarishlarining an'anaviy sport o'yinlariga ta'sirini o'rganish, ularni saqlab qolish va kelajak avlodga yetkazish bugungi kunning muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Shu bois turkiy xalqlarning mavsumiy sport o'yinlarini ilmiy jihatdan tadqiq qilish, ularning ekologik omillar bilan bog'liqligini tahlil etish dolzarb ahamiyat kasb etadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Iqlim masalasi O'zbekiston Respublikasi mustaqilligining ilk yillaridayoq davlat siyosatining muhim yo'nalishlaridan biri sifatida belgilandi. Jumladan, O'zbekiston Respublikasining 1992-yil 9-dekabrda "Tabiatni muhofaza qilish to'g'risida"gi 754-XII-son¹ Qonuni qabul qilindi.

Mazkur Qonun doirasida respublikamiz hududida atrof-muhitni muhofaza qilish, jumladan, "Yashil makon", suv muammosi hamda ko'kalamzorlashtirishga doir chora-tadbirlar ishlab chiqilib, ilmiy-amaliy loyihalar amalga oshirildi.

2023-yil 21-dekabr kuni BMT Bosh Assambleyasi "Markaziy Osiyo global iqlim tahdidlari qarshisida: barqaror rivojlanish va farovonlik yo'lida mintaqaviy birdamlikni mustahkamlash"² rezolyutsiyasini bir ovozdan qabul qildi.

2024-yil 6-noyabr kuni Qirg'iziston poytaxti Bishkek shahrida bo'lib o'tgan "Turkiy davlatlar tashkiloti" XI sammitida iqlim o'zgarishi bilan bog'liq o'tkir ekologik muammolarga yechim topish uchun vazirlar darajasida "Turkiy ekologiya kengashi"ni tez fursatda tashkil etish zarurligi ta'kidlandi hamda uning birinchi uchrashuvini kelgusi yilda O'zbekistonda o'tkazishga tayyorlik bildirildi.

Yirik xalqaro iqlim konferensiyasi – 2024-yil 11-22-noyabr kunlari Ozarbayjonning Boku shahrida IOM COP29³ sammitida:

"Iqlim muammolari aholimizning turmush sifatini oshirish va milliy taraqqiyot strategiyalarini ro'yobga chiqarishda yangi to'siqqa aylanmoqda. Parij bitimi doirasidagi bosh maqsadimiz – mintaqada havo haroratining jadal o'sishiga yo'l qo'ymaslik va joriy yuz yillikda 1,5–2 gradus atrofida saqlab qolishdir. Iqlim o'zgarishlaridan zarar ko'rayotgan megapolis va shaharlarning barqaror rivojlanishi bo'yicha ilg'or bilim va amaliyotlar transferi uchun Jahon iqlim poytaxtlari alyansini tashkil etishni va uning birinchi forumini Toshkentda o'tkazishni taklif qilamiz", – deya ta'kidlandi.

2024-yil 6-noyabr kuni Qirg'iziston poytaxti Bishkek shahrida bo'lib o'tgan "Turkiy davlatlar tashkiloti" XI sammitida turkiy davlatlarni birlashtiruvchi muhim omil sifatida madaniyat va madaniy meros masalalariga ham to'xtalib o'tildi hamda O'zbekistonning Turkiy madaniyat va meros jamg'armasining to'laqonli a'zosi bo'lishga tayyorligi bildirildi.

Sammit yakunida Bishkek deklaratsiyasi, mamlakatimiz tashabbusi bilan ishlab chiqilgan "Turkiy dunyo xartiyasi", shuningdek, hamkorlikning ustuvor yo'nalishlari bo'yicha qator kelishuvlar qabul qilindi⁴.

Madaniy meros, qadriyatlar, umuminsoniy va milliy qadriyatlarni tiklash hamda bardavom ettirish maqsadida turkiy davlatlar o'rtasida qator amaliy takliflar ilgari surilib, amaliyotga joriy etib borilmoqda.

Turkiy davlatlar kengashida ekologik muammolar, yashil iqtisodiyot, tovarlar almashinuvi, investitsiyalar, ilm-fan, texnika, sport va nomoddiy madaniy meros borasida qator kelishuvlar amalga oshirilib, rejaga ko'ra amaliyotga tatbiq etilmoqda.

Misol tariqasida, turkiy xalqlarning an'anaviy sport o'yinlari borasida amalga oshirilayotgan ishlar va ularning ekologiya hamda atrof-muhit bilan integratsiyasi haqida to'xtaladigan bo'lsak, 2023-yil 7–10-sentabr kunlari "Xalqaro etnosport festivali"⁵ga mezbonlik qilindi. Festival doirasida 63 davlatdan 1800 dan ortiq sportchi ishtirok etdi.

2024-yilning 8–14-sentabr kunlari Astana shahrida bo'lib o'tgan V Butunjahon ko'chmanchilar o'yinlari musobaqasi natijalarining ilk uchtagi O'rta Osiyo davlatlari, ya'ni Qozog'iston, Qirg'iziston va O'zbekistonga tegishli bo'ldi. Bu musobaqa tarkibidagi o'yinlarning ushbu geografik hududlarda keng tarqalganligi, sevib o'ynalishi hamda qadriyatlarga munosabatning yaqqol dalili ekanligini ko'rish mumkin.

Shuningdek, O'zbekiston 2026-yilda VI "Ko'chmanchilar o'yinlari"ga mezbonlik qilishi belgilangan⁶.

Prezidentimiz Sh.M. Mirziyoyevning 2021-yil 11-martdagi "Yilqichilik va ot sportini yanada rivojlantirish hamda zamonaviy beshkurash va polo sport turini ommalashtirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-5024-sonli qarori⁷ o'tkazilgan musobaqalarda o'z natijasini bermoqda desak, aslo mubolag'a bo'lmaydi. Mazkur Qaror doirasida O'zbekistonning turli hududlarida kuz-qish mavsumiga yaqinlashishi bilan uloq-ko'pkari o'yinlarini tashkil etish ortib bormoqda. Markaziy Osiyo hududida azaldan o'ynalib kelinadigan bu o'yin respublikamizning geografik hududiga ko'ra turli leksemalarda nomlanadi. Masalan, O'zbekistonning voha hududlarida "ko'pkari", Toshkent va Farg'ona vodiysi hududlarida esa "uloq" leksemasi ishlatiladi.

1 <https://lex.uz/ru/docs/-107115?ONDATE=01.01.2024>

2 <https://parliament.gov.uz/articles/2063>

3 <https://grantgo.uz/grant/ozarbayjonning-boku-shahrida-iqlim-ozgarishi-boyicha-toliq-moliyalashtiriladigan-11-kunlik-xalqaro-konferensiya-cop29-dasturi>

4 <https://president.uz/uz/lists/view/7671>

5 <https://www.gazeta.uz/oz/2023/06/13/ethnosport/>

6 <https://sputniknews.uz/20240828/uzbekistan-kochmanchilar-oyin-45408884.html>

7 <https://lex.uz/docs/5328168>

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotni amalga oshirishda ilmiy tahlil, qiyosiy taqqoslash, tarixiylik va kuzatish metodlaridan foydalanildi. Tadqiqot jarayonida turkiy xalqlarning an'anaviy sport o'yinlari, ularning mavsumiy xususiyatlari hamda yil fasllaridagi o'zgarishlarning ushbu o'yinlarga ta'siri ilmiy manbalar asosida o'rganildi.

Qiyosiy taqqoslash metodidan foydalanish orqali turkiy xalqlarning turli hududlarda o'tkaziladigan an'anaviy sport o'yinlari fasllar kesimida tahlil qilindi. Jumladan, uloq-ko'pkari, ko'chmanchilar o'yinlari va boshqa mavsumiy xalq o'yinlarining o'tkazilish vaqti, tabiiy sharoitga bog'liqligi hamda iqlim o'zgarishlari natijasida yuzaga kelayotgan muammolar o'zaro solishtirildi.

Tarixiylik metodi asosida turkiy xalqlarning sport o'yinlari qadimiy manbalar, tarixiy ma'lumotlar va zamonaviy ilmiy tadqiqotlar orqali tahlil qilinib, ularning ekologik omillar bilan uzviy bog'liqligi yoritildi. Kuzatish metodida esa mavsumiy sport o'yinlarining tashkil etilish jarayonlari, tabiiy muhit va ob-havo sharoitining musobaqalarga ta'siri amaliy jihatdan o'rganildi.

Shuningdek, tadqiqot davomida xalqaro konferensiyalar, sammitlar va turkiy davlatlar doirasida qabul qilingan ekologik hamda madaniy dasturlar tahlil qilinib, ularning an'anaviy sport o'yinlarini saqlab qolishdagi ahamiyati o'rganildi. Natijada yil fasllaridagi o'zgarishlarning turkiy xalqlarning an'anaviy sport o'yinlariga sezilarli ta'sir ko'rsatayotgani ilmiy asoslandi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Uloq-ko'pkari tog' va tog'oldi, adirlik hamda aholi doimiy yashash joylaridan uzoqroq hududlarda tashkil etilishi kerak. Bug'doyzor va beda-poyalarda o'tkazilsa, o'simliklarning yuqori (apikal) to'qimasi shikastlanadi, natijada o'sish kuchi yon to'qimalarga, ya'ni lateral qismga o'tadi. Oqibatda o'simliklarning yon shoxlari ko'payib, hosildorlik ortishi kuzatiladi.

Ko'pkari qalin qor, sel, do'l, tuman, shamol, bo'ron hamda yozning o'ta issiq kunlarida o'tkazilishi maqsadga muvofiq emas. Sababi, ot issiq organizmli hayvon bo'lib, unda ter ajralishi jarayoni tez kechadi. Issiq havoda esa ortiqcha jismoniy yuklama salbiy oqibatlariga olib kelishi mumkin.

Biroq O'zbekistonning Qizilqum va Qoraqum hududlarida yashovchi aholi orasida avgust oylarida ko'pkari o'tkazish holatlari ham uchrab turadi. Shuningdek, Jizzax viloyatining Aydarko'l hududida yoz mavsumida ham ko'pkarilar tashkil etib kelinmoqda.

O'zbekistonning Buxoro, Xorazm viloyatlari hamda Qoraqalpog'istonning g'arbiy hududlarida uloq-ko'pkari nisbatan kamroq o'tkazilib, bu hududlarda ot poygasiga qiziqish yuqoriroq ekani kuzatiladi. O'zbekistonning Navoiy viloyati cho'l hududi bo'lib, Tomdi va Nurota tumanlarida otlar ko'pincha maxsus boqilmasdan, kundalik sharoitda ishlatiladigan otlar bilan ko'pkari o'yinlarida ishtirok etadi.

Jizzax viloyatining G'allaorol, Baxmal hamda Qashqadaryo viloyatining Chiroqchi tumanlarida tuproqning ustki unumdor qatlami namlik sababli loyashib, sirpanchiq holatga keladi. Bunday sharoitda otlar harakatlari qiyinlashadi, sirpanish xavfi ortadi va bu ot hamda chavandoz sog'lig'iga zarar yetkazishi mumkin. Bundan tashqari, tuproq qatlami shikastlanishi natijasida o'simlik dunyosiga va "Yashil makon" strategiyasiga ham salbiy ta'sir ko'rsatiladi.

Uloq-ko'pkari jarliq va toshloq hududlarda ham o'tkazilmaydi, chunki bunday joylarda inson hamda hayvon xavfsizligi jiddiy xavf ostida qoladi. Yumshoq, sho'r va o'ta noqulay tuproqli hududlarda ham o'yin tashkil etish maqsadga muvofiq emas, chunki tuproqning unumdor qatlami buzilib, ekologik muvozanatga zarar yetadi. Shu bois ayrim hududlarda, jumladan, Sirdaryo viloyatida bunday o'yinlar kamroq tashkil etilishi qayd etiladi.

Global isish darajasining 1,5–2 °C ga ko'tarilishi natijasida O'zbekiston hududida qor yog'ishi keskin kamaygan, iqlim o'zgarishi sabab kuz-qish mavsumining kech boshlanishi va erta tugashi kuzatilmoqda. Bu esa uloq-ko'pkari o'yinlarining ko'pincha issiq ob-havoda o'tkazilishiga olib kelmoqda. Issiq sharoitda otlarning tez terlashishi hamda chavandozlarning ortiqcha charchashi turli salomatlik muammolarini keltirib chiqarishi mumkin. Bundan tashqari, changli muhit atmosfera ifloslanishiga, tomoshabinlar va ishtirokchilarda nafas yo'li kasalliklari xavfining ortishiga sabab bo'ladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Bugungi kunda butun dunyoda global iqlim o'zgarishi, ekologik muammolar hamda atrof-muhitni muhofaza qilishga qaratilgan chora-tadbirlar kuchayib borayotgan bir sharoitda turkiy xalqlarning an'anaviy sport o'yinlariga yil fasllaridagi o'zgarishlar sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Ushbu o'yinlarning mavsumiy xususiyatlari va ularni o'tkazish uchun zarur bo'lgan tabiiy-geografik sharoitlarni inobatga olgan holda, xavfsizlik, sog'lom muhit hamda ekologik muvozanatni saqlash sharti bilan ularni davom ettirish maqsadga muvofiqdir.

Shu bilan birga, turkiy xalqlarning eng qadimiy an'anaviy sport o'yinlari yil fasllariga bevosita bog'liqligi ularning tabiiy sharoitlar, iqlim o'zgarishlari va mavsumiy omillar ta'sirida barqarorligiga sezilarli darajada ta'sir etuvchi muhim omil sifatida baholanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. <https://www.lex.uz/acts/107115>
2. <https://dunyo.info/uzk/mir-ob-uzbekistane/prinyatie-genassambleey-oon-iniciirovannoy-uzbekistanom-rezolyucii-ob-ekologicheskikh-vyzovah-v-tsentralnoy-azii-v-fokuse-vnimaniya-smi-yaponii>
3. <https://president.uz/uz/lists/view/7671>
4. <https://www.president.uz/uz/lists/view/7690>
5. <https://president.uz/uz/lists/view/7671>
6. <https://sputniknews.uz/20240828/uzbekistan-kochmanchilar-oyin-45408884.html>
7. <https://lex.uz/docs/5328168>

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №5(5)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.